

BOYAZID L (1389-1402)

Nabiyeva Farmuda Rustam qizi
Jizzax davlat pedagogika universiteti
Tarix fakulteti 3 - kur talabasi

Anastasiya ushbu maqola Usmoniylar sulolasining Boyazit I davriga bag'ishlangan bo'lib bu davrdagi o'zgarishlar va siyosiy jarayonlar haqida ma'lumotlar berilgan

Kalit so'z *Boyazit Usmoniylar Bursa duzmece vengerlar Bosniya Albaniya*

U 1354 yilda tug'ilgan. Murod I ning to'ng'ich o'g'li, onasi Gulchichak Xotundir(sultonxonim). Taxminan 1381-yilda Germiyano'g'li Sulaymon Chrlrbiyning qizi Sulton Xotun turmush qurdi va Usmonlilarga qoldirilgan yerlarning sanjak xo'jayini etib tayinlandi. O'zi istiqomat qilgan Kutahyada Usmonlilarning sharqiy chegaralarini himoya qilish va nazorat qilish vazifasi yuklatildi. 1386-yilda u otasining Karamano'g'li Aluiddin Beyga qarshi yurishiga qo'shildi va urushida ko'rsatgan jasorati va qat'iyati tufayli Yildirim laqabini oldi. Amasiyaning birinchi hokimi ekanligi haqidagi fikr Amasiya amiri Ahmad va Qodi Burhoniddinga qarshi Usmonli hukmronligini qabul qilgan Chandarli Sulaymon Bey bilan aloqalari chog'ida ba'zi hududlarning Usmonlilar hukmronligiga o'tganligi (1384-1388) voqeasidan kelib chiqqan. 1389-yil 15-iyun kuni Rumelidagi turklarning kelajagini belgilab bergan Kosovo urushida g'alaba qozonishda Shahzada Bayezid muhim rol o'ynadi.

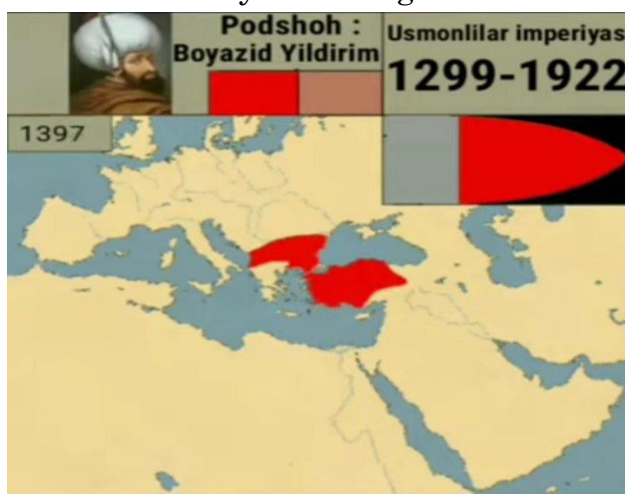

Usmoniylar hukumdori Boyazit I (1389-1402)

Bu urushda otasi Murod I og'ir yaralanganida, to'ng'ich o'g'li va yuksak iqtidori tufayli uning o'rniga Boyazit tayinlanishini vasiyat qiladi. Murod I vafoti bilan ana shu vasiyatga ko'ra taxtga Boyazit o'tirdi. Davlat

amaldorlarining maslahati bilan fuqarolar urushini keltirib chiqarmaslik uchun omon qolgan yagona ukasi Yoqubni o'ldirdi. Ayni paytda asirga olingan Serbiya shahzodasi Lazar jang maydonida qatl etildi.

Yangi sulton urushdan keyin Bursaga qaytish uchun darhol harakatga tushdi. Chunki bu vaqtda Usmonlilarga tobe bo'lgan Onado'lidagi bekliklar qo'zg'olon ko'tarishga urinib, o'z eski yerlarini qaytarib olish maqsadida Karamanog'lu atrofida to'planishdi. Germiyanog'lu II. Yoqub bek o'ziga meros qolgan yerlarni qaytarib oldi, Qodi Burhoniddin esa Kirshahirni oldi. Boyazid Anadoluga ketishidan oldin Serb qirolining o'g'li Stefan Lazarevich bilan muzokaralar olib borib, singlisi Oliveraga (Mariya Despina) uylanish va serblardan yordamchi kuch sifatida foydalanishga kelishib oladi.

Usmoniylar impiriyasi (1397-yil)

Shundan so'ng Stefan doimiy vengerlar bosimi tufayli Boyazidga sodiq qolishga majbur bo'ladi. Biroq, Yuqori Serbiya hukmdori Vuk Brankovich o'z hududida muhim kon shaharlariga ega bo'lishga harakat qilayotgan Usmonlilarga qarshilik ko'rsatdi. Biroq bu hududda faollik ko'rsatgan Posha Yig'it Bey 1391 yilda Skopyeni olishga muvaffaq bo'ldi. Shunday qilib, Bosniya va Albaniyaga qaratilgan yurushlar uchun hudud olinadi .

Boyazid, Anadolu va Rumelidagi tobe sulolalarni bartaraf etish va Yaqin Sharq Islom davlati tushunchasi doirasida markaziy davlat qurishni maqsad qilib oldi. U bu maqsadda qisman muvaffaqiyatga erishdi, birinchi markaziy boshqaruvni o'rnatib, yangi odat-huquq amaliyotlarini kiritdi va qonunlar chiqardi. Uning davrida Dunay daryosidan Furot daryosigacha bo'lgan davrda sulton xizmatkorlari tomonidan boshqariladigan markazlashgan davlat tizimi muvaffaqiyatli amalga oshirildi va shu tariqa Usmonli imperiyasi G'arbiy Yevropadan O'rta Osiyoga, Misrdan tortib to To'g'rigacha cho'zilgan mintaqada xalqaro siyosatning asosiy yo'nalishini tashkil etdi. Oltin O'rda. Biroq bu yangi markaziy davlat uzoq davom etmadi va temuriylar to'ntarishi bilan Usmonlilar

Imperiyasi Murod I hukmronligining boshida Anadoludagi chegaralariga chekindi. Nihoyatda jasur, faol va iqtidorli adolatli boshqaruvchi Boyazidning tabiati qattiq edi.

Omon qolgan olti o'g'lidan Sulaymon, Iso, Muso va Mehmed Chalabi lar saltanat uchun kurashga kirishgan, kichik o'g'li Qosim Vizantiyada qolgan, u yerda Sulaymon Chelebiy tomonidan garovga olingan, Mustafosa "Duzmece" laqabli, bilan tanigan. Ma'lumki, u Murod davrida taxtga da'vogar sifatida maydonga chiqqan.

Boyazitning hayoti tinimsiz kurashlar ostida utgan bo'lsada davlatdini madaniy jihatdan ham kutardi. Bursada zamonaviy, madrasa, oshxona, mehmonxona, ko'priq, kasalxona qurdirgan. (1400) qurdirgan. U taxtdan 1402 - yili tushgan. Sulton Boyazit 1403 yili vafot etadi. Keyinchalik taxtga Mexmed I o'tiradi.

ADABIYOTLAR:

1. Nizameddin-i Shami, *Zafername* (tr. Necati Lugal), Ankara 1987, s. 301-324.
2. Ahmedi, "Dâsitan-ı Tevarih-i Muluk-i Al-i Usmon" (nshr. Nihad Sami Banarli), TM, VI (1939), s. 170-176.
3. Ibn Arabshoh, 'Acâ'ibü'l-mağdur, Qohira 1868, s. 142.
4. Ibn Hacer, *Inbâ'ü'l-Sumr*, V, 55-57.
5. Sherefeddin, *Zafernâme* (Urumbayev), p. 421-422.
6. Esterabâdi, *Bezm ü Rezm* (nshr. Kilisli Muallim Rifat), Istanbul 1928, s. 302, 308, 387, 418-420.
7. Enveriy, *Dusturname*, I, 87-91.
8. Âşıkpaşazade, *Tarix*, s. 64-80.
9. Dukas, *Vizantiya tarixi* (tr. Vl. Mirmiroglu), Istanbul 1956, p. 8-9, 26-43.